شەستوشەش بەرامبەر بە ئاشبەتاڵ … کامیار سابیر

هەک، دەڵێ" جەلالییەت، لای مام جەلال و ئاشبەتاڵیش لای مامی مەلا موصطەفا، گرێی دەروونییان دروستکردبوو… ئاشبەتاڵ بە مەلا موصطەفا، گلان و بە مام جەلالیش هەستانەوە و راستکردنەوەی هەڵەی کوشندەی جەلالییەت، بووە" لا ١٧٨-١٧٩. مام جەلال بە ئەوەی کەمەڵە، بەتەواویی جەنگ و بکات و پەتی ئەم جەنگوکارییەش لەدەستی خەیدا بێت، گرتنی ئەم پەتەی بە نەوشیروان موصطەفا سپارد و د. کەمال خۆشناویش کە لە خەتی گشتییدا سەرکردە و ئەندامی مەکتەبی سیاسیی یەکێتییش بوو، بە قودرەتی قادری مام جەلال و بە قودرەتی قەدیری نم، کرا بە قائیمقامی کەمەڵە و بە لیستێک کە نەم لە پشتیوانی بوو، ماستەرماینەدکەیشی مام، بوو، دەنگێکی زۆری لە کۆنفرانسی کەمەڵەدا، هێنا.

مام، چونکە یەکێتیی بە حیزبی خۆی زانیوە و نم، شەبیحەی (تارمایی) سیاسیی مام بوو، بەتەنیا لەگەڵ قاسلەدا دادەنیشن و بەیاری ناردنی هەزی پێشمەرگەی یەکێتیی دەدەن بە شەڕکردن لەدژی ئێران، لەناو کوردستانی ئێراندا، هاوکاریی "حدکا"ی قاسملە، دەکەن. لە بەیارێکی سیاسیی ئاوا حەساس و ستراتیژییدا، کەمەڵە، یەکێتیی، مەکتەبی سیاسیی و هەزاران هەزار کادیری سیاسیی و عەسکەریی، تەسبیحەکەی دەستی مام و پاکەتە جگەرەکەی نم، بوون و حیسابی ئەحەلەکیشیان بە نەکراوە. ئەو زمانە، نم و فەریدوون، کوانووی نەتەوەپەرستیی بوون و کەمەڵە وتاریان لەژێر سەردێی" مەسەلەی کورد، یەک مەسەلەیە یان چەند مەسەلەیەک"، دەنووسی و لە رادیۆ بەاودکرانەوە.

کەمەڵە خورافاتی ئایدیەلۆژیی و ناسیۆنالیزمی جەلالیزمیان تەخشان دەکرد، دیان هەزار گەنجی سەرگەردانیشیان تەفرە دەدا و حەماسی کوردایەتییان، لرفەی دەکرد. لا٢٣٢-٢٣٣. راستییەکەی ئاکامی ئەو پاپشتییەی یەکێتیی لە حدکا، بە ئەوەبوو، متمانە لای صەدام دروست بکەن و موفاوەضاتیان لەگەڵدا بکات و ئەوەبوو کرا. دواتر، نە مام و نە نم، مەسەلەی کوردیان بەیەک پاکێج سەیر نەکرد و تا مردیشن، یەک مەسەلە نەبووە لایان، بەڵام بە گەرمکردنی حەماسی کوردایەتیی، دەبووایە بە کۆتڕی ناسیۆنالیزم، هەندێ کات، حەماسەکەی پێ-گەرم بکەن.

نووسەر بە قەولی خۆی، دەمی تاکە نووسەر بووم پشتیوانییم لەو هەوڵستەی یەکیتیی نەکرد و ناڕازایی خۆیشی نەشاردبووەوە. ئەگەر ئەمە راست بێت، بەرچاوڕوونتر بووە لە هەموو قیادەی یەکێتیی، بەتام لەگەڵ خورافاتە نێتوەییەکانی تریدا بە تایبەتیی سوتاندنی ڕەگەزنامەی عێراقییەکەیدا، بەهیچ لۆجیمیک ناتوانرێ بیەکەوە بلکێنرێن. هەڕەوەها، وەک ئەوەی هک، هەڵسوەنگاندنی رادیۆی شەش بووە و بەشی هەرە زۆری وتارە سیاسییەکان، ئەو تێغذییەی کردوون، بەتام لە واقیعدا و لە ناوەڕۆکی کتێبەکەیدا، پاش ئەو هەموو ساڵە لە تەمەن و لە تێجروبە، لەباری فیکریی، کولتووریی و مەعریفەی سیاسییەوە، زۆر دەستوپە سپییە و جگە لە شاعیرێکی زمان پاراو، پێتەنشیاڵی سیاسیی و فیکریی، تێدا نابینم.

ئەوانەی لە نەم-ەوە نزیک بوونە لە شاخ، ئەوەی لێدەگەنە کە ئامادەبووە لەگەڵ چاپچییەکەی خۆیدا ئەگەر خاوەنی ڕای جیاواز بووایە، بە هەفتە و بە مانگ، کەشە، ململانێ و ڕکابەریی بکات. بەقەولی خۆی، بەس لە داخی مامۆستا جەعفەر(ئۆستا ئەمیش لە موبایەعەچییەکانی دەوڵەتی ڕەعیەیە)، ئەرسەلان بایز دەکات بە بەرپرسی ڕادیۆی شەش و بەرپرسی دەسگای ڕاگەیاندن بە وەکالەت، وەک ئەوەی خۆشیی بە ئەرسەلانیشدا نەهاتووە، لا ٢٤٣-٢٤٤. ئەوەی وای لە مام جەلال کردووە لە شەستکانەوە قائیدی یەکەمی جەلالیی و دواتر یەکێتیی بێت، ئەوەبووە کە توانای مەبەستایزی پێپالیزمی زۆر بووە.

لەگەڵ عەشائیرەکان و نوخبەکاندا، لەگەڵ جووتیاران و ئاغاکاندا، توانیویەتی مامەڵە بکات و سەرنجی زۆربەیشیان بە لای خۆی ڕابکێشێت. چۆن صەدام بە زەبری ترس و پارە، کەمەڵە خێڵکی کردبوو بە "ئەصدیقاء= دەستان" و وەلائیانی کڕیبوو؟ بە پێچەوانەوە، مام "دەست و یار"ی لەسەرتاسەری کوردستانی عێراقدا هەبوو(تا ئەستایش)، زۆربەیشیان وەلائی ڕەحیی و مەراڵییان بۆی هەبوو، لە کاتێکدا ئەمە لە هیچ قیادییەکی تری کوردستاندا(دوای موصطەفا بارزانیی)، بوونی نەبووە و دووبارەیش نابێتەوە. بەشکی زۆری ئەوانەی لەگەڵ نم ،هاوڕابوون، وەک ئەوەی لەکاڵیی(سلێمانیی) بوون، هاوکات، دەستایێتییەکەیشیان مکەم و تا سەر نەبووە و هەرگیزیش ناوچەکانی تری کوردستانی عێراقی، نەگرتووەتەوە.

لەبەشی سێدا، باسی ئەو هەموو تێرار و کوشتار و ژنکوشتنەمان کرد کە سەرکردایەتیی یەکێتیی و کەمەڵە، ڕاستەوخۆ سەرپەرشتییان کردووە. لە پردەسک کە ئەمبەر و ئەوبەری بەرگەلۆ بە یەکەوە

دەستەوە، پاش تێپەڕینی نەم و فوئاد مەعصوم، دەبینرێ پێشمەرگەیەک بەناوی عیماد، هەڕەشەت و گومان دەخرێتە سەری، دواتر دەستبەسەری دەکەن و شۆک هەڵی بە هەڕەکەوت، دەرباز دەبێت و خەی تەسلیمی رژێم دەکاتەوە. بەرایەکی ناوی حەیدەر، پێشمەرگەیە و دەی بە براکەی دەسوتێت و نامەیەک بە ژنەکدا دەنێرێت(نامەکە دەگیرێت)، چونکە شەش وەعدی شەرەفیان پێیداوە، بەتەوە هیچی لێناکەن! بەڵام حەیدەر دەزانێ داوەکە بە کوشتنی براکەی و لە نامەکەدا، پێیدەڵێ" هەرچییت کردووە نەیێتەوە، خێت بەدەستەوە بدەی دەتکوژن" لا٢٧٠.

لەسەر ئەو نامەیە و ئەو دەڵێ، حەیدەر دەکوژن. بەر لە تیربارانکردنی، پێیدەڵێن دوا وەصیەتت بکە، ئەویش دەڵێ لەپاڵ ئێم بەردە گۆڕەیدا تەقەم لەمەکەن، گوللەکان هەگبەنەوە بەرخەتان دەکەون، دووەمیش تکام لە شەش ئەوەیە با بە خائین ناوزەدم نەکات و باوکودایکم لەناو خەڵکدا بە باوکودایکی خائین نەناسرێن لا٢١٧. هک، جوان ئەوە روون دەکاتەوە کە بە قانونکانی سزای دەوڵەتی عێراقییش، نەدەبوواید حەیدەر کە هیچ تاوانی نییە(جگە لە برابوون)، بەو شێوە تیرۆریستییە جەبانانەیە بکوژرایە. دەی مەعلومە قیادە سیاسیی و عەسکەرییەکان، بە مردوو و زیندووییانەوە (لە ناو یەکێتیی و گەیاندا)، لەپشت ئێم تێرۆرکردنەوە بوونە. کوشتنی حەیدەر، جگە لە تێرۆریزمی ستالینیی، هیچ لێکدانەوەیەکی تر هەڵناگرێ. جگەی تەئامانە لەناو ئەو هەموو قائیدە تێرۆریست و پیاوکوژانەی شاخدا، کەسکی وەکو مولازم عومەر، بەشداریی شەی پشتئاشان ناکات و بە شەهمەوە دەڵێت" نامەوێت لە مەژوودا بە شیوەییکوژ ناوببرێم"لای ٣٠٨.

مام جەلال، چونکە یەکێتیی بە ماڵی خەی دەزانێ، بە ئارەزووی خەی ئێم قائیدە دادەنێ و ئەو لا دەبات. هەر لەبەرشەویێ، جەخت لەوە دەکەمەوە کە نەم بە ئەنقەست و بە ئەجێندەوە، لەلایەن مامەوە، تەعیین کراوە بە مەئموریێتێکی سیاسیی کە نزییکەی ١٥ ساڵکی خایاند(بە راپێیینیشەوە). مام، داوا لە هک دەکات لەسەرەتای چوونە دەرەوێدا(کەتایی حەفتاکان) با لەسەکردایەتیی نوێی بزوتنەوەی سۆشیالیستدا داتبنێم لا٧٤. پاش ئەوەی قیادە و قاعیدە و هەزی پێشمەرگەی بزوتنەوە، لە یەکێتیی جودا بوونەوە، مام جارێکی تر لەو قوانەی لەبەردەستیدا بوون بە هاوکاریی نم، قیادەیەکی تری بە بزوتنەوە و یەکێتیی دروستکردەوە. ئەمەی لەگەڵ زەر کەسیتردا کردووە. لە شێخ عەبدولکەریمی شەدەڵێتەوە کە عەسکەری فیرار بوو،

کرا بۆ ئەندامی سەرکردایەتیی بۆ عەلی حەوەز...تاد.

گەورەترین گرفتی تاڵەبانیی، ئەو بووە جورئەتی سیاسیی نەکردووە، داکەکیی لە تەحالوفە عەسکەریەکەی بکات لەگەڵ عەبدولسەلام-عارف و دواتر بەعثییەکان(لە ١٩٦٨ەوە) کە بە جاشایەتیی ٦٦ ناوزەد بوو. تا ئێستایش، هیچ کەسێک لە باڵی جەلالییەکان، بە "نەم"شەوە، جورئەتیان نەکردووە لای کەم داکەکیی لەوە بکەن لەگەڵ حکومەتی عێراقدا، دژی جاشایەتیی ئیقلیمیی(ئێران و ئیسرائیل)، شەڕ دەکەن! هەکارەکیشی ئەوەیە، خەیان خاوەنی چەتەگەریەکەی ئەیلول بوون کە دژی قاسم هەڵیانگیرساند و دواتریش راونران بۆ هەمەدان و بەکرەجۆ، دەی کوردایەتییان رەگەی پێنەدەدان، رەخنە لە پرسسی پەعەمالەتی ئەیلول بگرن. ئەمە لە کاتێکدا بووە کە بارزانیی نەک هەر موعتەمەدی ساواک و مەساد بوو، بەڵکو رەک خزمەتی بەرژەوەندییە ئەمنییەکانی ئەوانی دەکرد. بە کورتییەکەی تاڵەبانیی، حەنییەنی بە جاشایەتیی ئیقلیمیی لەو چەشنەی بارزانیی هەبوو، بەڵام بەشەرمەوە جاشایەتیی بە عێراق دەکرد کە کوردستانەکەی خۆی(کوردستانی عێراق) بەشەکی ئەو دەوڵەتە بوو.

رووداوەکان و راستییەکانی ئەو یاخییبوون و عەمالەتە ئیقلیمییەی ئەیلول، دواتر ئاشبەتاڵ و دەستپێکردنەوەی شەڕی چەکداریی، وەڵای ئەوەی کارەساتی سیاسیی و ئابووریان بەسەر کوردستاندا هێنا، بەڵام زەر گرنگە نەوەی نوێ(مەبەست لە گەنجانی کوردستانە) لەو حەقیقەتە مەزوویە تێبگەن کە زەرینەی شەڕشگێڕ و میلیشیاکانی شاخ، کاتی خەیشی بازرگانییان بۆ مەسەلەی سیاسیی کوردەوە کردووە و زەرینەی رەهای ئەو سیاسیانەی رابردوو(زەرینەیشیان لە ژیاندا ماون)، تەواوی شەڕش و حیزبەکانیان بۆ بنەماڵە و منداڵەکانی خەیان بەکارهێناوە. ئەم موستەعمەرە تورکیی و پرەکسییە ئەرانییەی هەیشە، بەرهەمەی ئەو چەتەگەریە سیاسیی و ئابووریەیە کە لە کوردایەتییدا، فەرمانڕەوا بووە. کەمەیی رەنجدەرانیش، جگە لە دریەکی گەورەی سیاسیی لە مەزووی کوردستاندا، تەنکی گەورە بوو بە راوکردنی گەنجان و بە کوشتدانیان، لە پێناو ئەجێندای هێندە سیاسییدا، هەزاران گەنجی کوردستانیان لە حەفتاکان و هەشتاکاندا بە قوربانی ئایدیۆلۆژیای شەڕشگێڕییدا کرد.

لەم نووسینەدا، تەنیا و تەنیا، نیشتمان و خەڵکی کوردستان، زیانمەندی سەرەکیی بوون. براوەکانیش تەنیا کەمەیی بنەمایەی سیاسیی و هێندە حیزبی سیاسیین کە هەمووپان ئەولادی شەرعیی مورتەرزیقەخانەکەی کوردایەتیی بوون. شەڕشی نوێ، وەڵای ئەوەی

خۆنی دێیان هەزار هاووڵاتیی رژاند، ئەنفال و کیمیاوییشی بەسەر گەلی کورددا هێنا کە بەعثییەکان پێیهەڵسان، هاوکات بەشێک بوو لە راستکردنەوەی ئەو بارە سایکۆلۆژییەی لە ١٩٦٦دا روویدا و لە ١٩٧٥ دا هەڵەکی مەژوویی و ئیقلیمیی بەهەی ئاشبەتاڵەوە، بە هەڵکەوت. شەشی گوانیش بە درێژدان بە مانەپەلکردنی شەش لەدەستی بنەماڵەیەکدا، تاوی سەند و سەرەنجام، نیشتمان ئەوکات و ئێستایش، بەس بە بنەماڵە سیاسییەکانی کوردایەتیی و مەئمورەکانیان بووە کە بەسەر چەندیین حیزبی تردا، دابەش، بوون.

کۆتایی.

لەدەزەخێکەوە بەدەزەخێکی تر … سەدیق سەعید ئەواندزی

خوێندنەوەیەك بەرامانی پەیڤەکانی دیوار

هەهەندی سیاسی و شەشگەیی، پانتایەکی گەورەی لە ئەوداو وەك بنەمایەکی دەقی ئەمان لەئەدەبی کوردی گرتووە. بەو پێیەی ئەمە نەتەوەیەك بوویتە بەردەوام لەژێر ستەم و چەوسانەوەی سیاسی دوژمنەکانمان ژیاوین. بۆیە ئەو واقیعە سیاسییە، هەنگدانەوەیەکی دیاری لەنێوونووسینی دەقی ئەدەبی و بەتایبەتیش ئەماندا هەیە. ئاراستەکانی ئەمانی کوردی، هێندەی بەرەو واقیعن، کەمتر هەگەزی فەنتازیاو خەیاڵی تیادا بەرجەستەیە. بەدەربڕینێکی تر، بەشێکی زۆر لەئەمانە کوردییەکان، گوزارشت لەقۆناغێکی سیاسی و شەشگێری کورد دەکەن.واتە ئەوداو لەو ئەمانانەدا، ئەوداوێکی واقیعیە، بەڵام بەدنیابینییەکی ئەدەبییانەوە گوزارشتی لێدەکرێت.

لەرەوە کاتێ هەندێك ئەمان دەخوێنینەوە، خوێنەر ئەو تێگەیشتنەی لادروست دەبێت، کەتیمەی ئەمانەکە هەنگە ئەوداوێکی واقیعی بێت. بگرە لەهەندێ کاتدا، هەنگە پاڵەوانی ئەوداوەکان، یان گەهەوەی بەسەرهاتەکان، خودی ئەماننووس خۆی بێت.بەڵام بە شوناسێکی تر.کاتێ ئەمانی پەیڤەکانی دیواریش دەخوێنینەوە، بەرهەمان، ئەو ئەوداوانە

دەکەوین، کەھەندکی سیاسی و شۆشگۆیان هەیە.ئەم ۆماندە، باس لەوداوکی سیاسی دەکات کەتیایدا کەمەکەسك ناچار دەبن سنووری دوو وڵات ببەزنن، کە سەرانی پاەوانی ۆمانەکە یەککە لەوان.بەام دوای ئەوەی هەوی پەینەوە لە سنووەر تەلبەندکراوەکانی عۆاق بەرەو ئران دەدات، ئیدی پیاوانی ژم دەگەنە سەری و دەستگیری دەکەن و لە خزانەکەی جیا دەکەنەوە.

ئەم دەسپکە درژکراوەی ۆوداوەکەیە. چونکە دوای ئەوەی سەران و خزانەکەی، لەگە چەند کەسکی دیکەدا دەپەنەوە، لەسنووردەستگیردەکرن. کەواتە پشتر دەبێ ئەم هەاتنەیان دەرەنجامی ۆوداوکی دیکە بت، بە بوای خشم وەك خونەرك و ئەوەندەی لەناوەۆکی ۆوداوەکە گەیشتم، ەنگە ۆوداوەکە هەلومەرجی دوای تکشکانی هزەکانی پشمەرگە بت لە شاەوەکانی ئەنفال و پاشەکشەیان و چوونیان بۆ ئران.

کەواتە پشر ۆوداوەکە ۆویداوە، ئەوەی ئمە لە دەسپکی ۆمانەکە دەیبینین، درژە پدانی گۆانەوەی ۆوداوەکانە.ئیدی ئمە لرەوە بە ژیانی کەریم و ابردووی پاەوانەکە ئاشنا دەبین ودەگەینەوە سەرەتای ۆوداوەکان.کارەکتەری سەرەکی ۆمانەکە، کەهەر خشی گۆەەوەی ۆوداوەکانە، ناوەاستەقینەکەی کەریمە، بەام نازناوەکەی سەرانە. سەران، یەککە لەگوندەکانی دۆی ئاکیان لەسنووری ۆواندزو کەوتتە نوان چیاکانی کارخ و هەندرن و بەبنارچیای هەندرنەوە هەکەوتووە. سەران دوای ئەوەی لە گە خزانەکەی، هەروەها چەندین کەسی دیکەش بەیاساغی دەیەوت لەخاکی عۆاقەوە بچتە ئران و سنووردەبت، لەسەروبەندی بینی ئەو سنووەر دەستکردە کەنەتەوەیەکی یەك زمان و یەك خاکی کردووە بەدوو، کە خشی دەت نیوەم لەم سنوور بوو، نیوەکەی تریشم لەو سنوور، وەك ئاماژەیەك بۆ دابەشبوونی کوردستان لە نوان ئران و عراقدا،سەران دەگیرت و لەلایەن پیاوانی ژمەوە دەستبەسەر دەکرت و دەگوازرتەوە زیندانك و لە هاوسەرەکەی دادەبت. ئەمە دەسپکی ۆوداوەکانی ئەو ۆمانەیە. بەام دەسپکی چیۆکەکە نییە. چونکە ۆمانناووس لرەوە ۆوداوەکان دەگۆتەوە.

واتە بەرلە گیرانی سەران، ئیچمە نازانین پشتر چی بووە؟ بچی سنوور دەبت؟ تاکو لە ناوەاستی ۆمانەکەو لە میانەی گۆانەوە بۆ ابردوو، دەزانین کە سەران پشمەرگەبووە، پدەچ لە هاوۆیانی شیوعیش بووبت.ۆوداوەکانی ۆمانەکە لرەوە دەست پدەکەن. بەام ئەمە ۆوداوە سەرەکییەکە نییە، ۆمانناووس لە پەراوزی گۆانەوەی

ئەو ووداوە، لەگەی تەکنیکی فلاشباکەوە دەگەتەوە ابردوو، ئەو کاتەی جارکی دیکە بەمەبەستی چارەسەرکردنی نەخشییەکەی سەردانی ئرانی کردووەو لە گە هەمەتی هاوی بەیەکەوە دەگیرن. ئیدی گانەوەکان لرەوە دەست پدەکەن.

دوای گرتنی، پیاوانی ژم تمەتی ئەوەی دەدەنە پا کە ئەو سیخو بت و بە چارەسەرکردنی نەخشییەکەی سەردانی ئەوی نەکردبت. بیە بە کەلە پچە کراوی اپچی زیندانی دەکەن و لەزیندانی تاکەکەسییەوە بە زیندانی بە کمە ئەم سەرو ئەوسەری پدەکەن و کینەوەی لە گەدا دەکەن. سەران کە پاەوانی مانەکەیە، لەزیندانـدا هەموو جرە ئازارو ئەشکەنجەیەك دەبینت. هەموو جارکیش داوای لدەکەن کە دان بەوە دابنت کەئەو بە کارکی سیاسی هاتە ئران و ئەویش نکی لدەکات. شون لەو مانەدا دەکر بین شونکی جگیرو داخراوە کەئەویش چوار دیواری زیندانە.

سەران بە جەستە لە زیندانایە، وەل بەروح، بەبیرەوەرییەکان، لەدەرەوەی زیندانایە. بیە بەردەوام دەگەتەوە ژیانی ابردووی. ئەو گەانەوەیە، هەوکە بە دەرچوون لەزیندان تەنها لە ئاستی روحی نەك جەستەیی. سەران دەگەتەوە ژانی ابردوو، نو ژیانی شاخ و پشمەرگایەتی(هەروەك خشی دەت من تەنها بە جەستە لەزیندان بووم، دەنا فرم بە سەر زیندانەوە نەبوو) دەگەتەوە نو یادگارییەکانی هاوی تارا،زەمەنك دەخولقنت، کە ئەو لەدەرەوەی زیندان بت. وەل هەر کاتك جیرەیەکی دەرگا، دەنگی پی پاسەوانك، هاواری زیندانییەك کەلەتاو ئازاردانی زایەلە دەداتەوە دت، سەران زنجیرەی بیرەوەرییەکان دەپچت ودتەوە نوچواردیواری زیندان. مانووس لە گەی تەکنیکی مانتاژی سینەمایییەوە،لکیشنی ووداوەکان بەیەکەوە گردەدات. زەمەنکان تکهکش دەکات. لەنوان ابردوو، ئیستادا، خەیاەکانی هەرچوار دیواری زیندان تەیدەکەن. ئەم دەرچوونە وەهمییە لەزیندان، هەوکە بە ئاسوودەبوونی وحی و لەبیرکردنی ئازارەکانی.

ەنگە سەرەکیترین کردار لەزیندانداکەزیندانیکراو بیکات، دەرچوون بت لەزیندان.ئەگەر ئەودەرچوونە وحییە نەبت، تەنهاییەکانی زیندان هەرلە سەرەتاکی زیندانیکردنەوە مرقەکان دەکوژن. وەل ئەوە جەستەیە زیندانییە نەك وح. سەران لەنوان هەر دیمەن و کەرستەو ئەدگارکی نوزیندانداا، دیمەن و ئەدگارەکانی ابردووی دنتەوە بەرچاو. هەر لەکەرستەو پداویستییە بە نرخەکانی زیندانەوە، تا کو ایەخ و شون و جگەودانیشتن وهەموو جرە

کردارێك. ئەوەی لە پشت ئەو بەراورد کردنەیە، لەگەڵ ئازادییەکەیە. سەران بۆیە بەراوردی دیمەنەکانی زیندان بە دیمەنەکانی دەرەوە دەکات، تاکو ئازادی وەك پێدراوێکی بەنرخ و هەرە پیرۆزی مرۆڤ پیشان بدات. مرۆڤ ئەگەر هەموو شتێکیشی هەبوولە ژیان، کەئازادنەبوو، ئەوا ژیان هیچ مانایەکی نییە.

ژیان ئەوکاتە بەهای هەیە کەمرۆڤ ئازاد بێت لەهەبژاردنی.ژیانێك مرۆڤ خۆی هەبژێرێت. سەران هەمیشە لە خەیاڵی ئەوەدایە چۆن زیندان جێبهێڵێت، کاتێکیش ووبەووی هەرشتێك دەبێتەوە لەزیندان، ئەوا یەکەم خەیاڵی زیندان جێدەهێڵێت وئەو ژوورە بە شوێن و جێگەیەکی دیکە دەگۆڕێت. سەران کاتێ عەلی ڕەزا لە زیندان دەناسێت و شیعری بۆدەخوێنێتەوە، ئەوا ئەویش هەمان ئەودنیایەی بیردێتەوە کەلە شاخ شیعری بۆ سەران دەخوێندەوە. شیعرەکانی ئەویش بۆ کەسێك بوون کەلەژیاندا ماوە، بۆدنیا.یاخود دەبینین کاتێ پەتووێك بەسەران دەدەن بۆئەوەی شەو لەسەرمای زستانی نێو زیندان بیپارێزێت، ئەویەکەم ئاست ئەو پەتووەی دێتەوە بیرکەلە شاخ و لەبارەگادا، پێ ًی دەنووست.هەروەك خۆشی دەڵێت:_(ئەو بەتانیەی ئێستا لەزیندان لەتەنیشتم داندراوە لەهەمان ئەو بەتانیە دەکات کەلەبارەگاکەمان سەگ و پشیلە یاریان پێدەکرد). لێرەوە دەبینین لەبەرامبەر هەردیمەنێکی نۆوزیندانداا، سەران یادەوەریی و دیمەنێکی دەرەوەی زیندان دێنێتەوە بەرچاوی.

سەران لێرەدا کارەکتەرێکە کەنیوەی لەزیندانەو نیوەکەی تری لەدەرەوەی زیندان، جەستەی لە زیندانە ڕوحی لە دەرەوە ئێستای لەزیندانە، ڕابردووی لە دەرەوەی زیندان. بەم جۆرە سەران لەم بارودۆخەدا دەمێنێتەوە، تاکو ڕۆژێکییان کارگێڕی زیندان لە لیستی ناوی زیندانیانی تر ناوی دەخوێنێنەوە.ئەویش واهەست دەکات ئیدی ئەوئازاد دەبێت،بەڵام ئەم ئاگادارکردنەوەی بۆ ئەوەیە کەدیسان دەیبەنەوە زیندانێکی دیکەو دەرگا ئاسنینەکەی لەسەردادەخەن. بەم جۆرەش کۆتایی بە ڕەمانی پەیڤەکانی دیوار دێتن نەك ڕووداوەکە. ئەم ڕەمانە کۆتاییەکی کراوەی هەیە، واتە ڕووداوەکە کۆتایی نەهاتووە، بەڵکو خودی گێڕانەوەی ڕووداوەکە لەگەڵ کۆتایی هاتنی ڕەمانەکە دەوەستێت. بەمەش ڕەمانووس دەتوانێت، لە ڕەمانێکی دیکەدا، دواچارەنووسی سەران دیاری بکات.

کە ئاخو دواتر چی لێدێت. ئازاد دەکرێت؟ یاخود هەر لە زیندان دەمێنێتەوە.ئەم تەکنیکە لە کۆتایی پێهێنانی ڕووداوەکان، هەمیشە هزری خوێنەرلەچاوەڕوانیدا دەهێڵنەوە. دیارە ئەمەش سیحرێکی دیکەی

نووسینی ڕەمانە، کە بەشێك لە ڕەماننووسانی ئەمە نایانەوێت خاڵکی کۆتایی بێ ووداوەکان دابنێن، بەکو هزری خوێنەر لەپرسیارو چاوەڕوانیدا دەهێنەوە. دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوەبدەم کەنووسینەکانی کاروان عەبدوڵان بێ من مایەی بینینکی دیکەن، جیا لەخوێنەرانی تر. چونکە گەلێك جارچەند فیگەرێك لە ڕەمانەکانیدا دەکەونە بەرچاو کەتەنها پەیوەستن بەشاری ڕواندز.هەروەك لەو ڕەمانەشدا باسی(خەرەندو سەران و پردی حافیز دەکات)…

سەدیق سەعید ڕواندزی

*پەراوێز/ پەیقەکانی دیوار/ ڕەمان/ نووسینی/ کاروان عەبدوڵا/ بڵاوکراوەی دەزگای موکریان 2013…

ئێبو زێبی؛ لێبوخچێی دایکێ شاربانووێ مەککیێ … بێتان لێتیف عێبدولقادر

(خوێندنەوەیەك بۆڕەمانی لەمەککێ)

ڕەمان؛ وەك ژانرێکی ئەدەبی هەموو جارێ بوخچێی نوسەرێکەیەتی، بۆواتایەکی دیکە؛ ڕەمانوس سەرلەنوێ ژیان وەرێ دەخاتەوە، کەرستەکانیشی دووبارە بەدەگمەنتەوە، وەك ئەوەی بۆتەما نەبی کەبمرێت. ئیدی ڕەمان؛ جیهانێکی ئاڕزو تەونی جاڕجاڕکەیە.

ئەوەی دەمەوێت قسەی لەسەر بکەم؛ ڕەمانی "لەمەککێ"ی قادر عەبدوڵایە، کە شەفیقی حاجی خدر لەهێندیەوە کردوویەتی بەکوردی، پەم خۆش بوو منیش لەڕوەوە؛ تەوافکێ بەدەوری مەککێیدا بکەم.
ئەم ڕەمانە؛ گەڵانەوەی بەسەرهات ویادگاریەکی ڕەمانوس خەیاتی، هەروەك وەك کەسی سەرکیش ڕەنجی وەرگرتووە، هەر خەیشی هەموو کەسایەتیەکانی دیکە پشکش دەکات، هەموو ئەو شتانەش لەپشتاو دایکی دەکات، ناوەرکی ڕەمانکە، یاداشتکردنی دیدارگشتی نەوان

دایکە شاربانوو قادر عەبدوڵایە، کە وەک گرێی سەرکی ناماندایە، ئەمانەوس نازانێت چۆن جارێکی دیکە بەدیداری دایکی شاد بێتەوە!؟.. چونکە گەڕانەوەی بۆ ئێران ناگەڕێدراو نیە و ناتوانێت بگەڕێتەوە، هەتا دواتر ئەو بیرەی لادێت کە بچێتە ئەبوزەبی، هەبژاردنی ئەم جێگایەشی بەئاوەژو گفتوگۆ دەبێت لەگەڵ خەزانی، ئەمەش لەبەر دوو هۆکار؛ یەکەم: دایکی پیرو کەنەفت بووە و توانای بەڕێگای دووری نیە هەتا بچێتە ئەمستردام، دووەم: دایکی زۆر ئازووی ئەوەی کردووە ناڕێ بۆ بچێتە مەککەو زیارەتی کەعبەی پیرۆزو مزگەوتی پێغەمبەر"د.خ" بکات، ئەمەی چەندین جار لەگەڵ کوڕەکەی باسکردووە، ئیدی ئەمە دەبێتە دەرفەتێک بۆ کوڕەکەی، کەبێتە ئەبوزەبی ودایکی ببینێت وپاشان گەشتێکی مزگەوتێ گەورەو بەناوبانگەکەی شێخ زایدیشی پێ بکات، وا ڕێک دەکەوێت؛ هاوکات لەگەڵ دیداری نەوان خۆی ودایکی لەئەبوزەبی؛ ساڵیادی کەچی دوایی شێخ زاید یش دەبێت، بەمەش خەڵکێکی زۆری گەشتیارو شوێنکەوتووی شێخ دەچنە مزگەوت، لەهەمان کات ناڕێی هەینیش.

قادر عەبدوڵاش ئەمە بەدەرفەت ئەزانێت لەگەڵ دایکی وخەزانی وخوشکەکەی(مەحبوبە)؛ دەچنە سەردانی مزگەوتی شێخ زاید، ئاپارای خەڵک بەجلی سپی و، ئەو خەیاڵەی پێشتری دایکی کەڵەهوتڵ لەپێنجەرە دەیەوانیە بیابان و وێنای هاتنە مەککەی لەلا دروست کردبوو؛ پشتڕاست دەکاتەوە. بەیە داوا لەخەزانی وخوشکی دەکات کەبەپێی هەستی دایکیان بجووڵێنەوەو بەزاری نەکەن؛ بەوەی پێی بڵێن ئەرێ ئەبوزەبیە مەککە نیە.. چونکە دایکیان توشی نەخۆشی لەبیرچوونەوەو خەفان هاتبوو، دواجار جلی چوونە ژوورەوەی مزگەوتی شێخ زاید ئەبڕێتە ئیحرامی حەج بە دایکی و، مەزاری شێخیش وەستگەی تەوافی دایکە شاربانووە، ئیدی لەخەیاڵ وبوخچەی دایکە شاربانووەدا؛ ئەبوزەبی مەککەیە. هەتا ئەرێ؛ ژماردنی گۆز بوو لەبوخچەی دایکە شاربانووە، واتا ئەمە لایەنە دیارەکەی واتای ناماندایە، بەگوزارشتێکی دیکە؛ ئەمە تەوافی یەکەم بوو لەمەکە!..

هەرچی تەوافی دووەمە؛ هی قادر عەبدوڵایە؛ ئەویش بەدەوری ئەو مەژووە دوورو درێژەی نەوان فارس وعەرەب، لەوەی کە؛ لەماوەی ١٤٠٠ ساڵی ڕابردووداو بەهەی مەژوەکی ساختەو هەستی ئایینی ولەتبەرزی وباڵادەستی فارسکانی سەردەمی دەڕین؛هەستێکی وایان لەلا دروست بووە کەمەککە بەماڵی خوا بزانن، نەک بەهی سعودیەکان!.. وەک ئەوەی کوچک گەرمتر بێ لەئاگردان!.. لەلایەکی دیکە؛ ئەم ناماندە وێنای پاشخانی بیرو باوەڕی نوسەریش نیشان ئەدات، کەبەوای بەم پرسە

لەنگە، یاخود نیە، پەی وایە ئەوان فەرمانیان بەسەر مەککەو بیرو باوەڕەکەی نیە. بەڵکو بەو هۆیەوە؛ عەرەبەکان توانیویانە هەتا ئێستاشی لەگەڵ بێت؛ میللەتی فارس بگەڕێنن، هەروەک ئەوەی لە یەک کاتدا؛ ئیمانە بەرێککەوتن وملمانێ وهەوڵی سەردەستبوونی نەوان دوو شارستانیەتیش نمایش ئەکات، ئەویش شارستانیەتی فارس وشارستانیەتی عەرەب بن، ملمانێی نەوان فارس وعەرەب؛ زەر دوورو درێژە، هەتا ئێستاش بەردەوامە!.. ئەمە بەجگە لەوەی؛ کە ئەبوزەبیش جەرە مەککەیەکە!.. واتا کەش وهەوای مزگەوتەکەی شێخ زاید وەکو کەش وهەوای مزگەوتی مەککەیە!.. چ لەووی پەیکەری مزگەوتەکە؛ کەزەر گەورەیەو بەگرانترین کاشی ومەرمەر ئازاوتەوە ئاوزەنگ، چ لەووی ئەو سروتە واتایی وئایینیانەی تێیدا ئەنجام دەدرێن، هەروەها ئەمەش پیشاندەدات کەشێخ زاید کەسێکی چەند باش بووە بە وەاتی خەی و، ئەو بیابانە وشک وگەرم وبرینگەی چەن کردەتە شارێکی شاهانەیی وجوان وسەرنجڕاکێش وگەشتیاری، چ جەرە پشکەوتنێکی بەخەوە بینیوە. هەروەک بەریەککەوتنی هەردوو ئیمبازی سوننەو شیعەش پیشان دەدات. دەکرێت بڵێین ئیمانەکانی قادر عەبدوڵا ئیشنوسی دەستوری ململانێی نەوان دین ودونیاو هەروەها هی سوننەو شیعە، عەرەب وفارسن.

بەگشتی ئیمانی لەمەککە؛ ئیمانێکی خێش وبەتام وچێژە، وەلە زیاتر لەیاداشتی گەشتیارێک "گەشتنامەیەک" ئەچێت، بەزمانێکی سادەو ئاوان نوسراوە. گرنگی گەنانەوەی زەر بەهێز نیە، هەتا وەکو ئیمان بیناسنێت. هەرچی زمانی وەرگەنانە؛ بەگشتی زمانێکی جوانەو ئیکە، ئەمن لەگەڵ کوردیکەم، چونکە ئیمانەکەم بەزمانی دایکی نەخوێندەتەوە، بۆیە وەکو بەراورد ئەم قسەیە ناکەم، ئەگەر تێبینیش لەسەر هەندێ ستەو دەستواژە هەبن؛ بەڵام بەگشتی بەزمانێکی کوردی جوان نوسراوەتەوە، ئەمەش بە لەهاتویی وشارەزایی وەرگێڕەکەتەوە، کە وەک وەرگێڕێک خزمەتی باشی بەپەرتووکخانەی کوردوو کردووە. بەستەی کەتایی ئیمانەکە؛ قسەکانم لەسەر ئیمانەکە تەواو دەکەم، (ئیدی هەموو شتێک گەیشتە کەتایەکەی خەی، مەودای دەریاش کەلەنەوان من ونیشتیمان بوو؛ کەتایی هات). دیارە لەدوورەوە بەنیشتیمان شاد بەتەوەو لەم بەر دەریاوە لە ئەوبەر دەریا"خاکی وەات" تەر تەر تەماشای وەاتی کردووە، دواتریش بەمەلەوانی لەنەو دەریاکەدا؛ گەیشتە خاکی نیشتیمان ودزە ماچی نەتەویی، وبە دواجاریش هەر هەندەرانە نیشتیمانی..

بەتان لەتیف عەبدولقادر

٢٠١٩-٢-٦ هەولێر

شیمیایی بۆمبەی و وەرپەرسی وەڵامێ زلهێزێ جیهانیکا …

بگومان کۆمەکوشی هەڵەبجەی گەورەترین و بە بڕیانەترین کۆمەکوشی بە چەکی شیمیایی بە جێ ئاستوو دنیاینێ دماو شۆی دووهەمی جیهانی. جێ گرماگرووە ئا شێینێ جێ ئردووگا خەفناکەکاو ژیموو نازیکاو ئامانی بە تایبەت جێ ئردووگا مرگبارکاو ئاوشویتسی(Auschwitz) هەر جارێ بە هەزاران ژنی و زاوێ و پیرێ و جوانێ بە گازێ کوشندێ جراجرێ جێ ماوەوێ فرێ کورتانێ خنیکینێ و سوچینێ. شەوەو ئی کارساتێ مەژوویێ ١٦ 16.03.1988 جێ گرماگرموو شەوو ئراق و ئرانی ئی جارێ جێ هەڵەبجانێ دوبارێ بیوێ و دیسان گازێ کوشندکاو ئامانی بە دەسوو ژیموو بەعسی فاشیستی بە یەکجار و جێ ماوەو فرێ کورتانێ 5000 ژنی و زاڵەو و پیرو جوانێ هەڵەبجەیشا خنیکنای و کوشتێ.

فرێ کەس پسپۆڕ و شارزاێ ویەروو دادوەری ئی کۆمەکوشیە بە ژنناساید منیارێ. هەر پاجورێ کێ کۆمەکوشی جوولەکەکا بە دەسوو ئامانی نازی بە پاو پیمانەو نەتەوێ یەگرتەکا بە ژنناساید ئشناسیا، بە پاو ئا پیمانیێ کارساتوو هەڵەبجەیچ مشێ بە ژنناساید بشناسیێ، چوونکێ یشیێ فرێ چی دوێ کارساتانێ گنا وەرچم. ژنناساید گەورەترین و دنەدانەترین تاوانانێ کێ وەراوەروو کۆمەگاو مرۆڤایەتینێ کریانێ و کرێ.(من جێ دەرفەتوترانێ بە تەروتسەی چی بارەوێ بابەتەو وزوو وەروو دەسوو شمەی وانەری ئازیزی)
هەڵپەرستی و چەمپشی ڕکوزیاو نەتەوێ یەگرتەکا UN))
کارساتوو هەڵەبجەی وەرچماو کۆمەگاو مرۆڤایەتی و زلهێزێ جیهانیکانێ قەمیا و بێ گومان بە بە هامکاری ئا زلهێزا، بە تایبەت ئامان و ئەمریکا و شەرەوی(سوڤیەت) و جارانی، پا ئاسانیێ نڵێ

وەرەو. ڕژیمە فاشیستەکەو سەدامی ملهوڕی وەحشیتر چەکی شیمیایش هەم جە کوردستانەنە و هەم جە شەووی ئیراق و ئیرانینە بەکارئاردەبە. ئینەیچە پەی ڕەکوزیاو نەتەوەیەگیرتەکانUN))ی ئاشکرا بە.(UN)چیرووی گوشاروو وەروەای گردی جەهانینە دمامتەر جە گەلاڵەنامەکاو 612 و 620 و شەووی کەندەاوینە بەکارئاردەی ئی چەکیشە سەرکەنە کەرد، بەڵام نامە ئیراقیش پیسەو بەکارئاوەروو ئی چەکیە نەبەردە.

چانیە شوڕیتەر عانیە کە سەدام جە ساڵەو 1987ی بە ئاشکرا و جە چن مەحاڵە کوردستانینە چەکی شیمیاییش بەکار ئارد، UN)) هیچ دژکردەوەوش نەرمانا و ئینەیچە هاندەرەو بە پەی سەدامی تا بە بە کەشە بەردەوام بە سەروو بەکارئاردەی ئی چەکیە جە کوردستانەنە. دماو شیمیایوارانوو هەڵەبجەی و شاوەکاو ئەنفالیچ نە ڕەکوزیاو نەتەوە یەگیرتەکانUN)) و نە زلهێزەکا بە ئاشکرا ئا جەنایەتەشا سەرکەنە نەکرد و ئەگەر چەلاوچەولایچەو بە ناڕەسمی باسەوەش سەرەو کریابە، هیچ گیروگرفتەوەش پەی سەدامی نەنیانەو. ئی کردەوە نامرۆڤیانە جە گلەڕوبیەی کەمیسیەنوو مافوو مرۆڤی سەر بە UN))ی جە ئەوەڵەهاروو ساڵەو 1989ی ئاشکراتەر بی و یاوا چەپەپەو شووڕیی وەش. باسی سەرکی ئی گلەڕوبیەیە پاشەلکاری مافوو مرۆڤی و بەکارئاردەی چەکی شیمیایی جە ئیراقەنە بە. چا گلەڕوبیەینە وەڵاتە عەرەبیەکا و وەڵاتە سوسیالیستەکاو ئا سەردەمیە و وەڵاتە وەرنیشتەیەکا بە فرەیی دەنگی ئا باسەشا بەئاکام کەرد و تەنانەت ناستشا کە گەلاڵەنامەو سەرکەنەکەردەی ڕژیمە تاوانبارەکەو سەدامی پەسەنەکریە. هەر چی پەوەنەینە جە گلەڕوبیەی ڕەکوزیاو (Genfer Protokoll)ی کە جە مانگەو مارسوو ئا ساڵیە(1989) جە پاریسەنە لەواوە، بە هیچ شەوازەو نامە بەکارئاردەی چەکی شیمیای جە ئیراقەنە نەبریا. (ڕەکوزیاو Genfer Protokoll ڕەکوزیایەو گەردوونین پەی چەمداریکەردەی و قەدەغەکەردەی گردجەرە چەکی شیمیای و بیەلەژی. ئی ڕەکوزیا جە ساڵەو 1925نە، جە شاروو ژنەوو سویسینە مەرزیانەر).

دەوروو زلهێزەکا پەی بەرهەمئاردەی چەکی شیمیایی ئیراقی :

ئەمان، ئەمریکا، بەریتانیا، هولەند، فەرانسە، شەرەوی جارانی و... دەورەو سەرکیشا بیەن جە یاردیدای ئیراقی پەی بەرهەمئاردەی چەکی شیمیایی، چ بە کەرەسەی خام و چ بە یاونای زانایی تەکنیکی بە ڕژیمەوو بەعسی. ڕەکوزیاو (Medico International)ی جە گەڤاروو (Kurdistan Aktuell) ی ساڵەو 1998ی نامە 56 هەرمانگای بەرهەمئاوەر(شەریکە) ش وەڵا کەردەوە کە بە ساڵان و بە چەوپەی

یاردیدەر ڕژیموو سەدامی بیەنە پەی بەهەمئاردەی چەکی شیمیایی.

وەختووو وەش ساڵو 2002 ڕژیموو بەعسی کە ئەرکدار کریابە بە هەمکاری UN)) ی پەی ئاشکرا کەردەی چەکە کوشەندەکاش، جە ڕاپەرتوونە پەی ئەنجومەنوو ئاسایشی نامە زیاتر جە 80 هەرمانگای بەرهەمئاوەر، کەمڵو تاقیگەی پەیجەریکەر دەوڵەتیە و کەرتوو تایبەتی و چنها کەسایەتیە ئاماندیش ئاشکرا کەردە، کە هەر جە ساڵو 1975 یەو بەردەوام کەرەسە پەیوازە تەکنیکیە و کەرەسەی خام و زانایی تەکنیکشا دان بە ڕژیمو ئەراقی پەی بەرهەمئاردەی چەکی کەمڵکوشی شەمیایی و بیەلەژی و ئەتەمی. چا ڕاپەرتنە ئاشکرا کریا بە کە کیاستەی ئا گردوو کەرەسە جەراوجەرا بە ئاگاداری وەرپەرسە پایەبەرزە دەوڵەتوو ئاماندی، بە تایبەت وەزارەتوو کاروبارو بەری بیەن و کیانیان و بە یاگەچ یاوان.

گردوو ئا هەرمانگە بەرهەمئاوەرە (شەریکە) ئامانیا وکەسایەتیەکا دیارەنە و پەی گردی ئەشناسیانەن. بە پاو ئا زانیاریە باوەڕ پەنەکریایا کە چاپەمەنیە ئامانیەکا وەڵاشا کەردەو، نزیکەو 70% و ئا گازە ژاراوی و کوشەندەو ئەراقیە بە یارمەتی هەرمانگە ئامانیەکا بەرهەم ئامەنە.(Süddeutsche Zeitung 26.11.1997) . جە مانگەو ئووتی 1990ی 7 کەسە جە کاربەدەساو بەڵو چا شەریکا (Preussag, W.E.T., Karl Kolb, Planet, Thyssen, Rheinstahl, Rhein-Bayern, وەتد.جە شارەکاو Hannover و Dreieich و Hamburg نە قەبەسە کریای. دوە چا وەرپەرسا کارمەنە (BND، ڕەکوزیاو سەخوی بەروو ئامانی) بەنە Süddeutsche Zeitung (29.08.1990). بەشەو فرەو ئا کاربەدەسا بە بە سەزا و چن کەسچشا بە سەزایو فرە سووکە جە دادگانە زیایرە.
30%و ئا گازە کوشەندا و کەرەسەکاتەری،جە وەڵاتەکاتەریو،کە نامەشا سەرتەرەو ئامایەن، دریابەنە بە ڕژیموو سەدامی ملهەڕی.

دەوروو کەاوسوورە کوردیەکا

هەرپاسە کە وەڵتەر ئیشارەم پەنە کەرد،ڕژیمو بەعسی وەڵتەر جە شەڕوو ئەراق و ئەرانینە و هەر پاسە جە ساڵو 1987ینە جە چن مەحاڵتەری کوردستانیەنە چەکی شیمیایش بەکار ئاردەبە. ئینەیچە هەم پەی ئەرانی، هەم پەی هیزە کوردیەکا و هەم پەی زلهەزە جەهانیەکایچ دیار و ئاشکرا بە کە بە بەدەنگی ویاراشا. ئانەیچە کە زلهەزەکا وەراوەروو ئی تاوانکاریاوە بەدەنگیشا هەرچنیە بە، پەی ویروەاو گردی جەهانی و کوردی و بە تایبەت پەی هەزە کوردیەکا دیار

و ئاشکرا بە. هەر ئی بەدەنگیە هاندەرو بە پەی سەدامی کە دیسان ئی چەکیە بەکار بارەو و جە هیچ کەسوو لایەنو نەسەمەو. سەرەتاو ئانیە بەشو جە هەزە کوردیکا وەشا کەرد بە بەشو جە جەنگوو دوە داگیرکەرە کوردستانی و بیە بە کەاوسوورە سپاو پاسداراو ئیرانی و کەوتە وەشا و ئاردەشا تا دەە شاروو هەبجەی.

بەشەو چا کەاوسووڕا تەنانەت جەعانوو شیمیایوارانکەینە بە گردجەرە چەکو وەرگیریشا کەرد جە ژەنووزاەوی بە تاوان و بە پەناو هەبجەی و ناستشا چا کارەساتەنە ەزگارە با و وەشا یاونا یاگیە ئەمنە.
ەاسەن کە تاوانباری سەرەکی ەژیمە فاشیستەکەو سەدامین ودماتەریچ ئا وەەاتانە کە یاردیدەرش بیەنە. بەەام بە یاگە وەش کەماروو ئیسلامی ئیرانی و کەاوسوورەکایچ تاوانبارەنە. چوون ئاەە زانەنە کە سەدام ئی چەکە کوشەندەشە بەکار ئاردەن و بە بە هیچ گومانەو دیسان بەکارش مارەو. ئاەەشایچ ناوەرپەرسانە زەمینەشا پەی ئەنجامدای ئا تاوانە ئامادە کەرد.

جە بەەەو وەەاتی ئوروپایەنە،جە بەشووو ئاماولوایەنە،سەزایەو یاساییە هەنە بە نامە"سەزاو وەپارەزنای جە یاردیدای". ئیەنە پا مانایەنە کە ئەگەر شەفیرەو بە ماشین بەە ئەو کەسەو زامەارش کەرە و نەمردە و بلە. لایەنی یەرەمیچ کە بە ئاگان جە ەوەداکەی، بەەام لاشەنە ویەرە و کەسەە زامەارکەی وینە. ئەگەر نەوەزەرە و یاردی زامەارکەی نەەە، پەی نمونەی تەلەفون نەکەرە پەی پولیسی و پەی دوکتوری،ئایچ بە تاوانەو وەپارەزنای جە یاردیدای و وەرگەری نەکەردەی جە ئەش و ئازارو فرەتەروو زامەارکەی دریە بە دادگای و سەزا دریە.
جا سەروو بنەماو ئی جەرە یاسایا و بە تایبەت بنەماو یاساو وەرگەری و سەزادای بکەراو کەمەەکوشی و ژنەسایدی مشە سەزاو کەماری ئیسلامی ئیرانی پەسەو زەمینە وەشکەری و کەاوسورە کوردیکا پەسەو چەمساقی جە کەمەەکوشی هەەبجەینە جە دادگایە بەلایەنە و تایبەت بە تاوانکاری کەمەەکوشی یان ژەنەسایدی چەشە بە؟

موختار کەریمی، ئاەمان

ڕەهەندی ئیستێتیکا لە نمایشی (کەسێك.. هەردەست) ... ن/ کامەران حاجی ئەلیاس

لە چوارچێوەی پێنجەمین فیستڤاڵی نێودەوڵەتی هەولێر بۆ شانۆ، تیپی هونەریی ڕۆژ شانۆگەری (کەسێك.. هەردەت) لە نووسینی (یۆن فۆستە) دەرهێنانی (مەهدی حەسن) ،نمایش کرا.
هەڵبژاردنی دەق بۆ هەر دەرهێنەرێك کارێکی ئاسان نییە بگرە یەکێکە دەبێت لە فاکتەرەکانی سەرکەوتنی پرۆسەی نمایشەکە پاشان هەڵبژردنی ئەکتەران بۆ ڕۆڵ بینین دێت.. هونەرمەند (مەهدی حەسن) دەقێکی شانۆیی هەڵبژاردبوو بەناوی (کەسێك هەردەت) لە نووسینی نووسەری نەرویجی(یۆن فۆستە) ئەم نووسەر زۆربەی دەقەکانی لە پێناو مرۆڤایەتیین بۆنموونە لەم دەقە شانۆییەدا بیرکەکەی تایبەت نەبوو بە شوێنکی دیارکراو یان نەتەوەیەك یاخود بە زەمەن و کاتێکی دیارکراو دەقی (کەسێك.. هەردەت) گوزراشت لە بارودۆخی کۆمەڵایەتی ،سیاسی ، ئابووری.. ئێستای کوردستان دەکات.. گومان ، ترس ، دڵەراوکێ چەمکی سەرەکی ئەم شانۆگەرییەن لەنێوان ژن و مێردێك (ئەوی نێر و ئەوی مێ). هەرلەسەرەتای نمایشەکە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە هەردووکیان بە گومانن بۆیە بەدوای شوێنێك یان ماڵێك دەگەڕێن دووربەت لە هەموو شتێك بەتایبەتی لە مرۆڤەکان دوور بن گومانەکە سەرەتا لای ئافرەتەکە دوایی بەهاتنی کەسی سێیەم (پیاوەکە) ئەو کەسەی خانووەکەی پێفرۆشتوون گومانەکەلەلای پیاوەکە زیاتر دەبێت تاکۆتایی شانۆگەرییەکەش گومان لەلای هەردووکیان بەردەوامە لەوکاتەی ئەوان بەدوایی ماڵێك دەگەڕێن بۆ ئەوەی بە هەمنی و ئارامی تیابژین هەر بۆیە ماڵێکی کۆن دەدۆزنەوە سەرەتا زۆر دڵخۆش دەبن بەڵام بەهاتنی کەسی سێیەم ژیانیان زۆر ناجێگیر و گوماناویتر دەبێت.

لێرەدا دەرهێنەر مەهدی حەسن لە هەڵبژاردنی دەق زۆر سەرکەوتوو بوو بەجۆرێك توانی خوێندنەوەی تایبەتی خۆی بدەقی نووسەر بکات و دەقێکی نمایش ئامادە بکات کە دەست و پەنجەی خۆی و دیدگای وەکو دەرهێنەرێك لەسەر دەقەکە زۆر بەرووبی بونیاد بنێت چونکە ئەگەر دەرهێنەر نەتوانێ مانا و ئاماژە شاراوەکانی دەقەکە بدۆزێتەوە تەنیا هەمان وشەو دەقەکە وەکو خۆی ئەکتەرەکان بەرجەستە بکەن لەو کاتەدا هیچ گومانی تێدانیە کە دەرهێنەر لە چەمکی دەقەکە

نەگیشتووە، مەهدی حەسن دەقەکی نمایشی وای بۆ ئەمەمان ئامادەکردبوو کە بینەر بە چۆژ وە تۆرامانی بۆ روداو دیالۆگەکانی ئەکتەرەکان دەکرد، چونکە دەرهێنەر زۆر زیرکانە بەچاوی دەرهێنان نەك بە چاوی خوێندنەوەی ئاسایی کاری لەسەر دەقەکە کردبوو لەهەمووی گرنگتر بینەران چەندین خوێندنەوەیان بۆنمایشەکە کرد ئەوەش یەکەك بووە لە ئامانجەکانی دەرهێنەر ، بۆ ئەوەی بینەر و پسپۆرانی شانۆ لێکدانەوەی جیا جیای خۆیان هەبێت لەسەر نمایشەکە ، هەموو ئەو بۆچوون خوێندنەوانەش لەسەر نمایشەکە لەلای دەرهێنەر مایەی قبوڵکردن بوو.

ئەگەر سەیری ئەو نمایشەو نمایشەکانی تری دەهێنەر مەهدی حەسن وەکو شانۆیی (ئەوەی رویدا هەرچی بێت گرنگە) و (بەتۆەیی ئاوەر لەرابردووە بدەوە) بکەین هەست دەکەین نیمچە ستایل و شێوازی کارکردن تایبەت بە خۆی دیار دەکات بەتایبەتی لەرووی کار کردن لەسەر گۆرینی "شوێن" چونکە ئەو هەردەم هەوڵی ئەوەی داوە لە دەقی نووسەرەکان شوێنەکان تێکبشکێنێ، تا رادەیەکیش بە زەمەنی دەقی نووسەریش پابەند نەبووە بۆ ئەوەی لە کرداری دەرهێنان لە چوارچێوەیەکی داخراو نەبێت بەکو رەهاو ئازاد بێت لەم کارە و لە دوو کاری رابردووشی مەهدی حەسن شوێن دەکات بە دارستان یان بیابان وەکو گوزرشتێك کەمرۆڤ هەردەم لە بیابان یان لە دارستان خۆی وون دەکات بۆنمووونە لەم شانۆگەرییەدا لە دەقی نووسەر شوێن ماڵکە بەڵام دەرهێنەر کردوویەتی بە دارستان و تەنیا دارێکی وشکی بۆ گەڵا لە ناوەستی شانۆییە کەدەبێتە خەونی ئەو ژن ومێردە بۆ ئەوەی ماڵێك دروست بکەن کەدەکرێت دارەکە ببێنەوە بکەنە ماڵێك بۆ خۆیان چونکە سەرەتای دروستکرنی خانوو لە دار بووە لەگەڵ بوونی کەمەڵی گەڵای وەرین کە پانتای تەختەی داپۆشییەوە ئەگەرچی هەرلەسەرەتاوە هیچ هیوایەك نییە بەڵام ئەوان (ژن ومێردە) بە ئومێدەوە بۆ گەڵا وەرینەکان دەچن لەهەمان کاتدا لەسەرەتای نمایشەکەپایسکلێك هەیە لەژێر کۆنترۆڵی (ژن و مێردە)کەیە چەند جارێك هەردووکیان بەیەکەوە بە پایسکلەکە دەخوولێنەوە کەهەمای بەردەوام بوونی ژیان و هەمای زەمەن و ڕیشتنش دێت لە کۆتایی نمایشەکەشدا پایسکلەکە لەلایەن کەسی سێیەم لێدەخوڕێت کە کەسێکی گوماناوی و نەڕێنیە ئامانجی ئەوەیە کە ژیانی ئەو دوو کەسە پڕ بکات لە گومان و دڵەوراوکێ بۆ گەیشتن بە مەرامەکانی خۆی هەر بۆیە لەگەڵ کۆتایی نماشیدا جۆەوی پایسکەلەکە وەردەگرێت کەهەمای هێز و دەسەڵات و پارەیە، وە گومانەکانیش لەگەڵ ژیانی ئەوان هەر بەردەوام دەبێت .

دەرهێنەر بنیادی نمایشەکەی لەسەر شۆن و لەسەر گومان بنیاد ناوە کە بریتنین لە گۆرینی ماێ بێ دارستان یاخود بیابان لەهەمان کاتیشدا هەر ماێە واتە سروو تێکی شانۆیی ناو ماێ و دەرەوەی ماێی بێ بینەر فەراهەم کردبوو بەجۆرێك هاوسەنگی لە نێوان هەردوو سروو تەکە دا دروست کردبووە کە ئێمەمانان هەستمان دەکرد ئەو شۆنەی نمایشی تیا دەکرێت ماڵێکە لە هەمان کاتدا دراستانیشە گومانیش لەلای هەردووکیان بوونی هەیە بەڵام لەگەڵ هاتنی کەسی سێیەم گومان زیاتر دەچێتەلای مرەکە هەربێیە کاتێ گومان دەکەوێتەلای پیاو بێگومان وەکو زانراوە لە هەسوکەوتدا توند تیژەکەی نێر هەردەم بەهێزتر دەبێت وەك ئەوەی لەلای ئافرەت ئەم گومانەش زیاتر لە کێمەنگای رۆژهەڵاتی بوونی هەیە .

گومان لەنێو هەموو تاکێك ولە نێو هەموو کێمەنگایەك دا بوونی هەیە و کارێکی قێزە ونە بێ لەم کارە شانۆییەدا دەرهێنەر بەشێوەیەکی هونەری کە رەهەندی ئیستێتیکای لەرووی دیالێگ و جوڵە و روونا کی وەرگرتبوو زۆر فەنتازیانە خستییە بەردەم بینەران واتە بەفۆرمکی هونەری کاری لەسەر گومانەکە کردبوو کەبینەر چۆژی لەو گوومانە وەرگرت ، ئەوەش کاری پرسەی دەرهێنانی دروستە، خاڵێکی تری ئەم نمایشە ریتمە کەلە لە هەموو شانۆگەرییەك گرنگە بەواتایەکی تر ریتم رۆحی نمایشە بێ ئەوەی بینەر توشی وەرس بوون نەبێت دەرهێنەر بەشێوەیەکی هاوسەنگ کاری لەسەر هەرسێ جۆر لە ریتم کردبوو(ریتمی بینین،ریتمی بیستن ،ریتمی جوڵە) کە هەر خاوەن ریتمەکە تەواوکەری یەکتر بوون .

جوانی ئەم نمایشە بوونی چەند دیمەنکی رۆمانسی شانۆیی بوو هەرچەندە بوێری لە نواندنی (خۆشەویستی،ئەقین ،عشق ،ماچ ،لە باوەش گرتن) داهێنان نیە بەڵام لە نێو کێمەنگای رۆژهەڵاتی بەتایبەتیش لە نێوکێمەنگای کوردی دەتوانم بڵێم بوێری داهێنانە کارکی ئاسان نیە کچێك لەسەر تەختەی شانۆ کورێك لە باوەش بگرێت و ماچی بکات دەرهێنەر دیمەنی لەباوەش کردن و ماچکردنەکەی ئەوەندە بە جوانی کاری لەسەر کرابوو کە ئامانج لەو دیمەنانە وروژێنەر وسێکسی نەبوو بێ بینەران ئەوەندەی دیمەنکی ئەفسوناوی لە نێو شانۆی رۆمانسی بوو رەهەندکی جواناسی سەرنج راکێش بوو لەلای بینەرانیش هەر بەو رەهەندە خوێندنەوەی بکرا، کاردانەوەی نەرێنی نەبوو.
ئەوداڕەی کە لەناوەراستی شانۆ بوونی لەرووی جۆر و بگرە شێوەکەشی لە لە داڕەکەی شانۆگەری (بەدەم چاوەوانی گۆدۆ)ی بیکێت نزیك بوو یان دەکرێن خوێندنەوەی دار سێوەکەی (ئادەم و حەوا)شی بێ بکرێت

لێرە دەرهێنەر لە نێو دارەکەی سیمای ئافرەتێکی دروستکردبوو لەهەمان کاتدا ئەو سیمایە لەشێوەی هێلانەش بوو دەشێ ئەو شوێنە یان ئەو ماڵە هەمن وئارامە بێت کەئەو(ژن و مێردە) بەدوایی دەگەڕێن زەرجاریش ئەو سیمایە ئەوەی دەبخشی کە گوومان بەردەوام لەناوەی هەموو تاکێك بوونی.

کاتێ نواندن و دەرهێنان هاوتای یەك دەبن لەبەرجەستە کردندا نمایشێکی سەرکەتوو لە دایك دەبێت بەڵام ئەگەر یەکێك لە دوو توخمەدا ئاست نزم بێت کاریگەری نەرێنی تەواوی لەسەر پرۆسەی نمایشەکە دەبێت لەم نمایشەدا (یوسف عوسمان ، چاوان خەلیل ، دلشاد) ئەکتەری ئەو نمایشە بوون بەداخەوە تائێستاش لەلای هەندێك لە بینەران وا باوە ئەگەر ئەکتەرێك زێر لەسەر شانۆ دەرکەوت یان دیالۆگی زێر بوو ئەوە ئەکتەرێکی باش و سەرکەوتووە کە بڕچوونێکی هەڵەیە زێر جار ئەکتەری وا هەبووە بەیەك جۆڵە یان چەند دیالۆگێکی کەم توانیویەتی بە جوانترین شێوە نواندنەکەی بکات و پەیامەکەی خۆی بە بینەران بگیێنێت ئەوەی مەبەستە ئاماژەی پێبدەم نواندنەکەی (م.یوسف عوسمان) لە ڕۆڵی "پیاوەکە" لەم نمایشەدا راستە کەم دەرکەوت و دیالۆگەکانی کەم بوو بەڵام بەهۆی بوونی ئەزموونێکی زۆری نواندن توانی لەرێگەی جۆڵە، ئاماژە ، هێما و گوزراشتەکانی جوانترین کارەکتەری (دەسەڵاتدار ، نیاز ناپاکی، فێڵباز)پیشان بدات ئەکتەری خاوەن توانست (چاوان خەلیل) کەڕۆڵی "ئەوی مێ"ی بەرجەستەکردبوو بە جۆرێك لەچەمکی کەسایەتییەکە گەیشتبوو خوێندنەوەی بۆ هەموو وورەکارییەکانی جۆڵە و گوزارشتەکان کردبوو زۆریش بە بۆری ئەنجامی دا کەسایتییەکەی زۆر ئاڕاستەبوو زەرجار لەلوتەکەی تۆەیی ،دەراوکێی نواندن بۆلوتەکەی نواندنی ڕەمانسی جگە لە ماندووبوون و هەڵ و کۆششی خۆی شیکردنەوەی وردەکاری ڕەهەندی کەسایتیەکە لەلایەن دەرهێنەر هەکاری سەرکەتووی چاوان بوون لە بەرجەستەکردنی ڕۆڵەکەی.

زۆر جار بوونی دەرفەت بۆ ئەکتەر دەتواندرێت بوونی خۆی و توانستەکانی دەربخات (دڵشاد شهاب) ڕۆڵی کەسایەتی "ئەوی نێر"ی بەرجەستە کردبوو بەهۆی ئەوەی تێگەیشتنێکی باشی لە چەمکی شانۆگەرییەکەو ڕۆڵەکەی خۆی هەبوو هاوتای نواندنی (چاوان) کە هەردووکیان هاوکاری یەکتر بوون توانی سەرنجی زۆرێك لە بینەران بۆخۆی رابکێشێت بەتایبەتی نواندنە ڕەمانسییەکان .
لە کۆتاییدا دەست خۆشی لە ستاڤی ئەو شانۆگەرییە دەکەم بەهیوای کاری باشتر و بەردەوامی.

لـــه شـــاعیری تـــورك (ئـرهـــان وەلی)ـــەوە … و : نـــەژاد عزیـــز سورمـ

هیتلەر دەبـتە شیعر

هەموو ئەو سا ـانەی
شیعرنووسینم تاقی کردەوە
چیم دەست کەوت ؟
هیچ …
لـیرە بەدوا ، دەبم بە ـگر
با دز و ـگر بزانن
مادەم ـزقم لـەدەست دەرهـنان
ئیدی کاریان لـەناو چیایاندا نەما
با بفەرموون
جـی من بگرنەوە
سەرسوـهـن لـە دونیای ئەدەبدا هەیە .

• لـە پـناوی نیشتماندا

چەندمان
لـە پـناوی ئەو وـاتەی دا
هەندـ مردن
ئەوانی دی وتاریان دان .

• من ئـرهان وەلی

من ئـرهان وەلی
داهـنەری قەسیدەی بەناو وبانگی
((بە داخەوە بـ سلـمانەفەندی))
بیستم بە کوـەوە
لـە ژیانی تایبەتیم دەپرسن
کەواتە با بـتانی باس بکەم :

یەکەم من مرۆڤم
مەبەستم ئەوەیە ئاژەڵی سەرك
یا شتی لەو بابەتە نیم
لووتكە و دوو گوێم هەیە
بەڵام لەو قەزانەیش نیم
لە ماڵێكدا دەژیم
كار دەكەم
سەرم بە تەم نەئاخنراوە و
پشتیشم بە مۆری پەیامبەرایەتی
مۆر نەكراوە .
وەك پاشاكانی ئینگلیز بۆفیز نیم
ئۆرگستۆكراتیش نیم
وەك جەلال بەیار
كوێی خاوەن ئاخوڕان ..
زۆرم حەز لە سپێناخە
عاشقی هەویرەمەنی بەلەزەتم .
چاوم لە پارە نییە
لەوەدا سوێندتان بۆ دەخۆم .
خۆشەویسترین هاوڕێم
ئۆكتای ەفعەت و مەلیح جەودەتە
دڵدارێكی بەڕێزیشم هەیە
ناوی نادەم
با پاشان مژوونووسانی ئەدەب
بیدۆزنەوە
هەندێ جار
بایەخ بە شتی بێ بایەخ دەدەم .

بەڵام ئەوەی لە ناو نووسەراندا دەگوزەرێ
هەرگیز جێی سەرنجی من نییە
ەنگە سەدان خوێی دیشم هەبن
جا من چوزانم ؟
لێ گەڕانەوەیان سوودی چییە ؟
ئەوەی نەمگوتووە ، وەك ئەوەی وایە گوتوومە .

- ئۆرهان وەلی ، ساڵی 1914 لە دایك بووە ، فەلسەفەی لە زانستگەی ئەستەمبوڵ خوێندووە . ماوەیەك كاری ڕۆژنامەنووسیی كردووە . تا لە ژیاندا بوو چەندان كۆشیعری بۆاو كردووەتەوە

.
ئەم شیعرانەی لە (مختارات من الشعر الترکی)یەوە
بڕاوکردنەوەی وەزارەتی ڕۆشنبیری سووری – 1995 کراون بە
کوردی .

دووفۆیسبووکە چیرۆک: Taxi storiesدوو برادەری جوان: جەلال قادر

(پێشکەش بە تۆ)
ئەم بەیانییە لەسەر جادەکەی (ڕەحیم ئاوا) ڕاوەستابووم چاوەڕوانی
نەفەرم دەکرد. لە دوورەوە خانمێکی قژ کورتم بینی، قاپووتێکی خاکی
پێشیبوو ، ملپێچێکی سپی بەسەر سنگییەوە شۆڕ کردبووەوە..هەر کە
نزیکم کەوت ناسیمەوە….دەستی بە پێکەنین کرد و وتی دەتوانی
بمگەیەنیتە (لای مەحکەمە).
لە کورسییەکەی پشتەوە دانیشت و لەناو جانتاکەی بەدەست فایلی دەرکرد
و بەقەڵەم جافێك چەند یادداشتێکی نووسی بە بزەی پێکەنین وتی:
ماوەیەکە تەنز لەسەر عەشق و دڵداری نانووسیت؟

- کەواتە بە تەنزکانم دەمناسیتەوە؟
- خێرا لە گەڵی مەدەو بەسە ئیتر …دەمەوێت چیرۆکێکت بۆ
بخوێنمەوە بیکەیت بە بابەتی هەفتەی داهاتووت.
فەرموو…… –
بەرگی فایلێکی هەڵدایەوە وتی: هەبوو نەبوو بە کچ و کوڕێك
یەکتریان زۆر خۆشدەویست
- بەڵێ……
…. + بەڵێ چی…چیرۆکەکە هەر ئەوەندە بوو ، بە خێرا تەواوی
کە
کەمێك بیرم کردەوە: زۆر باشە…هەبوو نەبوو بە کچێك وکوڕێك
یەکتریان زۆر خۆشدەویست…بەداخەوە بە یەکتر نەبوون….
- دوایی بوون بە برادر….

- بوون بە برادەر..بوون بە برادەر ..ئا ئینجا سەیریان کرد برادەرییەکە زۆر خەشترە لە خۆشەویستی یەکە!.
. چونکە خۆشەویستی یەکە پە بوو لە گریان و چاوەڕوانی +
- کەواتە هەبوو نە بوو بە کۆمەك یەکتریان زۆر خۆشدەویست، بە یەکتر نەبوون، دوایی بوون بە دوو برادەری جوان....
- کچەکە بوو بە محامی و کۆکەش بوو بە شوفێری تاکسی.
هەردووکمان دامان لە قاقای پێکەنین وهەتا گەیشتینە ناو بازاڕ لەخۆشیا دەستم لە سووکان بەرداو لە ترافیك سوورش نەدەوەستام!.

Taxi stories مامۆستا و قوتابی :
دونیا زۆرگەرم بوو تەبریدی تاکسیەکەم داگیرساندبوو. نزیك بە فلکەی (تەپەی مەلا عبدللا) مامۆستایێکی دەرییەنم بینی لەسەرخۆ دەکرد و کەمەکش بەلای چەپ دەشەی

- **فەرموو مامۆستا گیان. ... سەرکەوە**
(چەند ناخۆش بوو بە من مامۆستاکەم بەو پیریە ببینم)
مامۆستاکەم گەچانکەی دەستی لەنەو قاچی داناو بەتەنیشتمەوە دانیشت، هەناسەیێکی قوولی هەلمژی و وتی: کوێی خەم وادیارە دەمناسیت؟
- بەلە مامۆستا بەڕەزتان شەش سال وانەت پێداووم
. + ئاستەکەیت ...زۆرجار کەنە قوتابییەکانم دەبینم و سلاوم لێدەکەن و نایانناسمەوە
- کەشە نیە مامۆستا ...گرنگ ئەوەیە ئیمە تە بناسینەوە...چونکە ئەگەر تە نەبوویتایە ئەستا من کەسکی نەخوێنەوار دەردەچووم.....
- ئەی تە کوێی شیرینم.. خەندنت تەواو کرد؟
- نەخێر مامۆستا ...جەنگی عەراق و ئێران و بەردەوام شەڕ و سەربازی و برسیەتی مەلەتی نەدا بە ژیانم خوێندن تەواوکەم.
+کوێی خەم گوێی مەدەرە...گرنگ ئەوەیە تە ئەستا وەك مەرد ئیش دەکەیت و موحتاجی کەس نیت.
ئاهەکم هەلکەشا و وتم. : مامۆستا گیان...ئەو شتانەی لە ئەوەو فەر بووین. دایك و باوکشم نەیاندەوانی فەرمان کەن...ئەمە کەمەلەك مندالی هەژار بووین ئەوەش خەمخۆری ئەمە بوون...بەلام چیبکەین جەنگ هەموومانی پەرتەوازە کرد.
لەم کاتە هەستم کرد مامۆستاکەم باوەشك دەدات و خۆی دە.

- مامۆستا گیان ...ئۆگەر دەتوانیت بنووسم..ترسم من مالتان پێ دەزانم
- نەخێر کەمێك ماندووم.
- بنوو مامۆستا گیان بنوو..حەقتان ماندوو بیت..سی سال زیترە بە دەو بە گیان وانە دەڵێتەوە...تە نوێکی زینەت بە بارهەم هێنا ...تە دەرگەی ژیانت بە کردینەوە... دوژمنش ژیانی لێکردیینە دەزێخ!.

مامۆستا کەم پێی لێاکەشاو بە ئاسپایی وتی : ناو ماشێنکەت چەند فەنك و خۆش
پرخەی هات و خەوی لێکەوت.
تێبریدکەم ساردتر کرد و مۆسیقا یەکی ئارامم داگیرساند و بارو مالی مامۆستاکەم لۆسارخێ کەوتمە ڕێ.

نامەکانی ئیشق هەموو بەیانییەك ... سەردار جاف

بە ..... ڕۆژە ، ژنی شۆخ و شەنگ و خان و مان.

1 – ئەم بەیانییە ڕوحی چیمەنی کێڕ و کوێان بۆنی ئەوینی گرتووە، ئاوەزم سەراپا شیلاوی ئیشقی تۆی لێوانلێوە، لە سەر گوێسەبانەی ڤالانتاینەوە جریوەی ئەوینم نۆرگزەجاێکی یەقین و ئەبەدییە، پەنجە تەزیوەکانت بنێ نێو لەپمەوە، با وەك جەستەت لە ئامێزم گەرمیان دابنێم، لێوەکانت بە قەد و قامەتی ماچا هەزنێنە، شنەی سپێدە دەسزترین کەسی منە بەوی بسپێرە بەم دەنێ، نەکەی ئەو ماچە پێ شیلانەی هەنگوینی بە بادا ێەوانە بکەی نەبا ببێتە گۆزەوکە و ئەو چاوە ێەشانەی چاوەنواێیم کاێ بکاتەوە، هێندە ئاشقتم نەك بە خەیاێ گەرەکمە بە کردەنیش هەمیشە دەست لەملانێم بکەی، غوربەتیم بە نیگای سێماکانت دەتارێ، چاوەوانیم بە بزەیەکت دەبێتە خانەخوێی جەژن و هەڵپەکێ دادەبەستێ، بە گەورەیی و جوانی ئەم سپێدە کاتێ پێوی چاوەکانت هەڵدەبڕی و باڵەکانت ێادەوەشێنی بیری ماچەکانی لێوە بە ترسەکانم بکەوە، یەکەمین جێ ژوانی ماچ گەواهیمان بێ دەدا، ئەو دەمەی داچەمیمەوە دەستەکانتم ماچ کرد ، سەراپا هەموو لەزەت و

شیلەی ئیشقی خۆم بە سەر لەپی دەستەکانتان باران و شۆ بوونەوە بە سەر پەنجەکانت، ئەم بەیانییە بیری یەکەم ئاوێزان بوونمان لە باڵەفڕۆخانەکە بکەوە، چ هەستێك بوو شاگەشکەی کردین، ئەم بەیانییە بیری ئەوکە پێ لە گریانەکەم بکەوە کە نەم دەویست لە من بچی، بیری ئەو نامەی ۆژی دوایی بکەوە سەراپا ژینمانی گ ی ، ئەو دەمە پەنجەکانت بە تاسوقەوە وەك ناخت دوان، گوتیان :)) کە هاتم توند لە باوەشتم بگرە)) بەیانیت بە یادی یەکەم ئاوێتەبوونی یەکتریمان جوانتر بکە ، بەیانیت گۆ گۆەکەم ، لە گۆ گۆتر .
ئەمانیا
2019 / 2 / 14

ڕۆشتی سیاسی بۆتە کێڵەی بەرژەوەندییەکان … ڕزا شوان

لە کۆنەوە تا ئەمڕۆ ئەوانەی کە لێکدانەوەی ڕۆشتی سیاسییان کردوون، هاوڕانین و نۆگەیشتوونەتە پێناسەیەکی یەکگرتوو. هەندێکیان وا لێکیان داوەتەوە کە ڕۆشتی سیاسی کەمڕێك بەهایە پەیوەندییەکانی نێوان کەمڕۆکان و دەوڵەتان ڕێکدەخات، لەسەر بنەمای ڕزگرتن لە یەکتری، هەروەکو بیرمەندی مەزنی ئیسپانی (فرانسیسکۆ دو فیتوریا:١٤٩٠ــ ١٥٤٦) وا لێکیداوەتەوە. بەڵام میکافیلییەکان کە سەر بە تیۆری میکافیلین پێیان وایە کە (ئامانج پاکانە بە هەکارەکان دەکات) بە پشتبەستن بە زیرەکی و بە فێوفڕۆ و هەڵخەڵەتاندن، هەندە جاریش بە هێز و سەرکوتکردن، لە پێناوی بە دیهێنانی ئامانج دا.

تێپەڕین بە تیرۆ براغماتییەکان، کە پاکانە بە گۆیین و سنووربەزاندن و تاوانکاران و کارە نایاسایی و ناڕەوشتییەکان دەکەن، لە پێناوی بەرژەوەندییەکانی دەوڵەتدا. ئەمەش بە پێچەوانەی یاسا نودەوڵەتییە مرۆڤایەتییەکانەوەن، کە ڕێ بە هیچ پشێلکارییەك نادەن کە مافەکانی مرۆڤ پشێل بکەن.
لە ئەمڕۆدا ڕۆشتی سیاسی لە پاشکۆدایە و بووە بە کێڵەی بەرژەوەندییەکانی دەوڵەتان و دەسەاتپەرستان، هەموو یاسا

ڕۆشنبیرکان و چەمکەکانی دادپەروەری و مافەکانی مرۆڤ و مافەکانی گەلانی ستەملێکراو و ماف زەوتکراو، بەکو هەموو پەوەرە مرۆڤایەتیەکان لە سایەی بەرژەوەندی و ناوەشتیی سیاسیدا لاوازبوونە، تەنانەت پشتبەستن بە پەوەرە ڕۆشنبیرکانی نەوان دەوڵەتانیش پاشکۆیەکی زەریان کردووە.. بەرژەوەندی بەتەپەوری دەست و نەیار. وەکو دەبینین هاوکاری و پێوەندیی نێوان دەوڵەتان، لەسەر بنەمای بەرژەوەندییە، تەنانەت گەر ئەم هاوکاری و پێوەندییانە، لەسەر حیسابی چەوساوەو و پشێل کردنی مافەکانی گەلانی ستەملێکراویش بن، بە لایانەوە گرنگ نییە، گرنگ بەرژەوەندییەکانیانە. ئەمەش بە تەواوی بە پێچەوانەی جارنامەکانی مافەکانی مرۆڤ و مافەکانی گەلان و مافی بەیاری چارێخنووسینی گەلان و یاسا نێودەوڵەتییەکانەوەیە.

بە نموونە سنوربەزاندنی تورکیا و داگیرکردنی بەشێک لە خاکی ڕۆژئاوای کوردستان و کوشتنی بە دەیان کوردی بێتاوان و ئاوارەکردنی بە هەزاران خەزانی کورد. نە ئەمریکا و نە ڕووسیا و نە بەریتانیا و نە دەوڵەتانی عەرەبی و ئیسلامی، تەنانەت کەمترین شت لەمەی تورکیایان نەکرد، ئەمەش شەرمەزاری و بەوشتیی سیاسییە، چونکە کەم یا زەر بەرژەوەندییان لەگەڵ تورکیادا هەیە، یا ڕووسیا کە هەزکی لە شاری عەفرین بوو، بە بەرژەوەندی ئابووری و سیاسی و چەک فرۆشتن بە تورکیا، هەزکەی کشاندەوە و چەرای سەوزی بە تورکیا هەگەرد کە عەفرین داگیربکات، کە بە هەزار خەزانی کوردمان لەم شارە کوردستانییەدا، لە ترسی دەندەیی و خوێنڕژی و نامەردی سوپای تورکیا، شارەکیان بەجێهێشتوون. ئەمەیە ناوەشتی سیاسی.

کورد گەرچی تا ئەمڕۆ خاوەن دەوڵەتی خۆی نییە، هەموو کاتێکیش بووە بە قوربانی بەرژەوەندی و پیلانەکانی وڵاتە زلهێزەکان و ناوچەییەکان.. بەگومان کورد بەهەزترین هاوپەیمانی دەوڵەتانی هاوپەیمانە لە دژی داعش، کەچی ئەمریکا چەرای سەوزی بە سوپای عەراق و ئێران و تورکیا و میلیشیاکانی حەشدی شەعبی هەڵکرد، کە بە چەک و تانکی ئەمریکییەوە پەلاماری شاری خورماتوو و خانەقین و مەخموور وکەرکووکی کوردستانی بدەن و داگیریانیان بکەن.

هەزکانی ئەمریکا کە لە کەرکووک چاوی خەیان لەم تاوانە پەشی و لەمەشیانیان نەکردن، ئەمەیە ناوەشتی لە سیاسەتی دەولەی دا. پەشمەرگە و شەرقانانی قارەمانی کورد لە باشوور و لە

رۆژئاوای کوردستان، کە ئەفسانەی داعشیان تەکشاند، رێگە سەرکیان لە شکستهێنانی داعش هەبوو و هەیە، ئەوەتا ئەو شکستە دەستە و یەخەیەی کە شەرقانانی کورد لە باغۆز دەیکەن کەم وێنەیە لە جیهاندا.. بەڵام بە دووری نازانم کە لە پاداشتی ئەم قوربانیدان و گیانفیدایەی شۆڕشگێڕانی کوردمان، دیسان دەوڵەتە زلهێزەکان لە پەناوی بەرژەوەندی خۆیان، ناپیاویمان لێگەڕێدا بکەن و چرای سەوز بە تورکیا و سوریا هەڵبکەن و وەک شۆڕشی ئەیلوولی (١٩٦١) ئاشبەتاڵیمان پێبکەن و بە گورگان خواردمان بدەن و ژینوسایدکورد بکەن و خاکمان داگیربکەن و سەروەت سامانمان بە تاڵان بەرن و دەربەدەرمان بکەن. چونکە ڕەوشتی سیاسی بووە بە کێشەلی بەرژەوەندییەکان. کەماری کوردستانیش لە مەهاباد (١٩٤٦) نموونەیەکی تر، کە بووە قوربانی بەڕەوشتی سیاسی و بەرژەوەندیی دەوڵەتە زلهێزەکانی وەک ڕووسیا و ئەمریکا.. ئەمانە و بە دەیان نموونەی تری هاشا هەڵنەگر و شەرمەزاری، ئەو دەسەلمێنن کە بەرژەوەندی شکستی بە ڕەوشتی سیاسی و بە دادپەروەری و بە مرۆڤایەتی و بە مافەکانی گەلانی نیشتمان داگیرکراو هەناون.

ئەو چەمک و پەوڕانەی کە تا دوێنێ کەکەکانی پێوەندییە نەودەوڵەتییەکان بوون، لە ئەمڕدا پشتگوێ خراون و بایەخیان نەماوە. لە ئەمڕدا بەرژەوەندییەکان بوونەتە پەیوەری دوست و دوژمن، لە دیدی بەرژەوەندییەکانەوە دەوانێ دەست و دژمن، دژمن دەبێت بە دەست و دەست دەبێت بە دوژمن، شۆڕشگێڕان و ئازادیخوازان دەبن بە تیرۆرست و تیرۆریستانی ڕاستی و دەوڵەتە تیرۆریستییەکانیش، دەبن بە دەست و دیموکراتی، گەر سوریش ئەوە بزانن کە ئەم لادانە لە ڕەوشتی سیاسی و لە یاساکان.

تەنانەت لە نەو خودی دەوڵەتانیشدا بە تایبەتیش دەوڵەتانی ڕژێم دیکتاتۆری و دەسەڵات خۆپەرستراو و قورخکردووداً، زۆر بە زۆقی ڕەوشتی سیاسی شکستی هێناوە و بووە بە قوربانی بەرژەوەندییەکان و پست و دەسەڵات.. بەیە ڕەوشتی سیاسی لە سایەی بەرژەوەندیدا هیچ بەهایەکی نەماوە، کار بە تیۆری (ئامانج پاکانە بە هەکارەکان دەکات) کاری پێدەکەن، زۆرمەندی یەکەمیش گەلانی مافخراو و نیشتمان داگیرکراوی وەکو ئەمەی کورد، کە زۆرترین و گەورەترین بەڕەوشتی سیاسییان لە دژمان ئەنجام داون.

لە بەندیخانەوە بۆ بەندیخانە: نوسینی هەژار تەها!..

دۆخی پەنابەرانی کورد لەناو مشتومڕە سیاسیەکاندا هەنگە بۆیاری گواستنەوەی پەنابەرانی نەخۆش لە دوورگەکانی مانوسی پاپانیوگینیا و ناورۆوە بۆ ئوسترالیا لەلایەن ئەنجومەنی (سیناتی ئوسترالیا)ەوە لەدژی ویستی حکومەت، بەمەبەستی وەرگرتنی چارەسەری تەندروستی زۆرترین مشتومڕی سیاسی و میدیایی بەمدوایانە بەدوای خۆیدا هێناوە.

ئەو پەنابەرانە کە بەشکیان بەهۆگەز کوردن ، ئەو کەسانەن کە پێشتر ویستویانە بە قاچاخ و بە بەلەم ڕووە لە ئوسترالیا بکەن بەڵام دەستگیرکراون و ڕەوانەی ئەو کەمپانە کراون و هەرگیز ئوسترالیا مافی پەنابەرێتیان پێنابەخشێت.

بۆیە لەپاش بۆیاری گواستنەوەیان هیوایەکیان بۆدروست بوو کە بتوانن لەو دوو دوورگەیە ڕزگاریان بێت کە ماوەی چەندین ساڵە لەدۆخێکی مرۆیی خراپدا لەوێ دەژین. بەڵام هەر زوو ئەو هیوایە کۆتایی پێهات کاتێك سەرۆك وەزیرانی ئوسترالیا بۆیاریدا بە کردنەوەی کەمپەکانی دوورگەی کریسمس بەمەبەستی چارەسەرکردنی ئەو پەنابەرانە.

سەرباری ئەوەی کردنەوەی کەمپەکان لەو دوورگەیەش نیگەرانی بەدوای خۆیدا هێنا ، بەڵام سەرۆك وەزیرانی ئوسترالیا ڕایگەیاند ئەوان کۆتاییان هێناوە بە کۆچی قاچاخی دەریایی و هەر پەنابەرێك بیەوێت بە قاچاخ و بە بەلەم ڕووە لە ئوسترالیا بکات دەستگیردەکرێت و ڕەوانەی ووڵاتی خۆی دەکرێتەوە یان ڕەوانەی ئەو ووڵاتە دەکرێتەوە کە هەوڵی داوە لێوەی بچێت بۆ ئوسترالیا. بۆیە بە گوێرەی پلانەکەی حکومەت، ئەو پەنابەرانە نەخۆشانە دەتوانن بە ویستی خۆیان لە دوورگەی کریسمس بمێننەوە بەڵام ناتوانن بگەنە خاکی سەرەکی ئوسترالیا، ئەوەش بۆئەوەیە کە هەرگیز کەسی تر بیر لە کۆچی قاچاخی بەلەم نەکاتەوە بۆ ئوسترالیا چونکە ئەگەر بیانەوێت "یاری" بە سیستەمەکە بکەن و بیانەوێت بە شێوەیەکی تر بگەنە ئوسترالیا ، ئەوا ناتوانن.

سیاستە تونەکانی ئوسترالیا لەبەرامبەر پەنابەرانی بەلەمی قاچاخ

جێگەی نیگەرانی ڕۆکخراوەکانی داکۆکیکارە لەسەر ئاستی ناوخۆیی و جیهانیش، کە سەرجەمیان ئەو کەمپانە بە بەندیخانە دادەنێن.
بۆیە ، لەبەر ڕۆشنایی ئەو سیاسەتەدا ، ڕەنگە گواستنەوەی پەنابەران لەو دوو دوورگەیەوە بۆ دوورگەی کریسمس هەر گواستنەوە بێت لە " بەندیخانەیەکەوە" بۆ " بەندیخانەیەکی تر".

نوسینی: هەژار تەها

بەهۆی بجۆ … فەرهـــــاد ئەحمەد بەرزنجی

دیسان واشانزەی سێپ
یادی هۆبجۆکەم
شاربەجارێ ڕۆشپۆشن
هەموودێپ لێخەمە.

جیهان ئەمۆ،ووگیرێ
بەژێکی مژوویی
یادی مەمیاکردنی
شارێکێ بەزیندوویی.

گەردوونیش مات وزیز
سەرکەکان بەدەنگن
من گوم لەهۆبجۆیێ
پێیان دێ دەنگن.

هەزارهەندێ دێقبن
عاشقم بەسوزایی
من شارم،ئاودانیم
نامفوتنێ،کیمیایی.